

Aldona Mrówczyńska-Kamińska

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

**PRODUKCJA GLOBALNA I WARTOŚĆ DODANA BRUTTO
W SEKTORZE ROLNO-ŻYWNOŚCIOWYM
W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ***

*AGRI-FOOD'S SECTOR GLOBAL PRODUCTION AND GROSS VALUE
ADDED IN THE EU COUNTRIES*

Słowa kluczowe: sektor rolno-żywnościowy, produkcja globalna, wartość dodana brutto, struktura wewnętrzna, udział sektora rolno-żywnościowego w gospodarce narodowej

Key words: agri-food sector, global production, gross value added, internal structure, significance of agri-food sector for UE economy

Abstract. Celem badań było porównanie struktury wewnętrznej produkcji globalnej i wartości dodanej brutto w gospodarce żywnościowej w krajach Unii Europejskiej w latach 1995, 2000 i 2007. Głównymi materiałami badawczymi były „Rachunki podaży i wykorzystania wyrobów i usług” dla poszczególnych krajów UE. Badania te wskazują, że krajach „starej piętnastki”, UE, w strukturze wewnętrznej duże znaczenie ma przemysł spożywczy i sektor wytwarzający środki produkcji i usługi (sfera I), a znaczenie rolnictwa jest na niskim poziomie. Z kolei w krajach, które wstąpiły do UE po 2004 r., struktura agrobiznesu znajduje się we wczesnym stadium przeobrażeń w kierunku nowoczesności, maleje znaczenie rolnictwa, natomiast wzrasta – przemysłu spożywczego i przemysłów wytwarzających środki produkcji i usługi. Zmiany te jednak są bardzo powolne.

Wstęp

W wyniku rozwoju społeczno-gospodarczego kraju udział produkcji globalnej i wartości dodanej brutto wytworzonej w sektorze rolno-żywnościowym zmniejsza się w długim okresie w porównaniu do gospodarki narodowej. Proporcje te mają istotny wpływ na ocenę stopnia nowoczesności struktur tego sektora w poszczególnych krajach. Struktura agrobiznesu zmienia się w ten sposób, że zmniejsza się udział rolnictwa, a wzrasta udział przemysłu spożywczego, obrotu i usług [Czyżewski 1995, Wilkin 2001]. Oznacza to, że wraz z ewolucją zmienia się ogniwo wiodące agrobiznesu, z rolnictwa na przemysł spożywczy [Zalewski 1989].

Za najbardziej uniwersalne pojęcie kompleksu żywnościowego uważa się koncepcję Davisa i Goldberga [1957], w której na plan pierwszy wysuwa się sposób określania zasięgu gospodarki żywnościowej oraz jej wewnętrznej konstrukcję. Agrobiznesem nazwali oni taki system zintegrowania farmerów amerykańskich z jednostkami ich zaopatrzenia, przetwórstwa i dystrybucji żywności, który pozwala ustanowić skuteczną kontrolę nad wszystkimi zależnymi od siebie ogniwami, od farmy do supermarketu i konsumenta. Według autorów tej książki, agrobiznes jako dział gospodarki narodowej składa się z trzech głównych agregatów (zespołów) ekonomicznych, wykorzystanych w niniejszej analizie. Sfera I to przemysł wytwarzający środki produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego, sfera II – rolnictwo i sfera III – przemysł spożywczy.

Głównym celem badań było porównanie struktury wewnętrznej produkcji globalnej i wartości dodanej brutto w gospodarce żywnościowej w krajach Unii Europejskiej (UE)¹. Badania obejmowały lata 1995, 2000 i 2007, czyli najnowsze dostępne dane dotyczące „Rachunki podaży i wykorzystania wyrobów i usług”.

Material i metodyka badań

Według Wosia [1979] w celu oceny stopnia rozwoju i nowoczesności agrobiznesu oraz zobrazowania jego znaczenia w gospodarce narodowej można posłużyć się zespołem pięciu wskaźników. Chodzi o wielkości obrazujące potencjał produkcyjny (zatrudnienie, wartość brutto środków trwałych oraz nakła-

* Artykuł powstał w ramach realizacji projektu badawczego pt.: „Znaczenie i ewolucja agrobiznesu jako subsystemu gospodarki narodowej w krajach Unii Europejskiej”, N N112 168336, finansowanego przez MNiSzW.

¹ Ze względu na brak wystarczających danych w analizie pominięto takie państwa UE jak: Cypr, Malte i Luksemburg..

dy inwestycyjne) oraz wyniki produkcyjne (produkcja globalna) i dochodowe (wartość dodana brutto). Do analizy porównawczej wykorzystano tylko wielkość produkcji globalnej i wartość dodaną brutto agrobiznesu, aby wyliczyć strukturę wewnętrzną gospodarki żywnościowej w krajach UE. Wielkości te zostały obliczone przy pomocy formuły zaproponowanej przez Wosia [1979]:

$$X_A = x_r + x_p + \sum_{i=1}^n x_i b_{ir} + \sum_{i=1}^n x_i b_{ip}$$

gdzie:

X_A – produkcja globalna agrobiznesu,

x_r – produkcja globalna rolnictwa,

x_p – produkcja globalna przemysłu spożywczego,

x_i – produkcja globalna i -tych działów (gałęzi) związanych z rolnictwem i przemysłem spożywczym ($i = 1, 2, \dots, n, n \neq r, p$), biorących pośredni udział w wytwarzaniu żywności,

b_{ir} – współczynnik określający przepływ produktów i usług i -tego działu (gałęzi) do rolnictwa, wyrażony w procentach popytu pośredniego i -tego działu (gałęzi),

b_{ip} – współczynnik określający przepływ produktów i usług i -tego działu (gałęzi) do przemysłu spożywczego, wyrażony w procentach popytu pośredniego i -tego działu (gałęzi).

Jest to przykład obliczania produkcji globalnej. Zgodnie z definicją agrobiznesu: do produkcji globalnej tego sektora zaliczamy całą (pełną) wartość produkcji globalnej rolnictwa (x_r) i przemysłu spożywczego (x_p). Są to ogniwa (gałęzie) bezpośrednio wytwarzające żywność. Nieco bardziej skomplikowana jest procedura ustalania „wkładu” gałęzi, które w wytwarzaniu żywności uczestniczą pośrednio. Bowiem tylko cząstki ich produktów i usług przenoszą się na wartość wytwarzanej żywności. Wielkości te są proporcjonalne do rozmiarów przepływów dóbr materialnych i usług i -tego działu do rolnictwa i przemysłu spożywczego z pozostałych działów gospodarki narodowej obliczonych na podstawie tabel przepływów międzygałęziowych, czyli analizy nakładów i wyników (*input-output analysis*). W podobny sposób określono wartość dodaną brutto agrobiznesu.

Ocena rozmiarów i struktury produkcji globalnej i wartości dodanej brutto sektora rolno-żywnościowego jest subiektywna i można próbować ją obiektywizować przez porównania międzynarodowe. Analogie międzynarodowe nie stanowią wprawdzie argumentu i zwykle wzbudzają wiele słusznych zastrzeżeń, ale mają bez wątpienia walor pewnych punktów odniesienia, pozwalających relatywizować procesy i zjawiska [Woś 1979, Tomczak 1985, 2000]. Z tego też względu w artykule zastosowano metodę analogii i porównań, która pozwala na uzyskanie informacji prognostycznych przez przeniesienie prawidłowości z jednego zjawiska na drugie. Porównanie struktury wewnętrznej agrobiznesu w zakresie uzyskiwanych wyników produkcyjnych i dochodowych w poszczególnych państwach UE ma charakter analogii przestrzenno-czasowej, na podstawie której można wnioskować o kierunkach i głębokości przemian, przed którymi stoi sektor rolno-żywnościowy w poszczególnych krajach.

Wielkość i struktura produkcji globalnej agrobiznesu w krajach Unii Europejskiej

W tabeli 1 przedstawione zostały wielkości i struktura wewnętrzna produkcji globalnej agrobiznesu w krajach UE. W latach 1995, 2000 i 2007 największa wartość wytworzonej produkcji globalnej w sektorze rolno-żywnościowym była w Niemczech, Francji (275-270 mld euro w 2007 r.), we Włoszech (202 mld euro), Hiszpanii i Wielkiej Brytanii (175-156 mld euro) oraz Holandii (103 mld euro). Na drugim biegunie znajdują się kraje, gdzie wartość tej produkcji była niższa niż 10,0 mld euro, z czego najniższą zaobserwowano w Estonii, na Łotwie i Słowenii (3-4 mld euro), na Litwie i Słowacji (7-9,5 mld euro w 2007 r.). Jednak z punktu widzenia przeprowadzanej analizy porównawczej pomiędzy poszczególnymi krajami UE, istotniejsza jest analiza struktury wewnętrznej². W latach 1995-2007 zaobserwowano istotne zmiany w strukturze wewnętrznej wytworzonej produkcji globalnej w sektorze rolno-żywnościowym w poszczególnych krajach. W większości krajów wzrosło w tym zakresie znaczenie sfery pierwszej (przemysłów wytwarzających środki produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego). Największy udział sfery pierwszej zaobserwowano w Niemczech, w badanych latach udział ten wzrósł o ponad 4 p.p. (w 2007 r. wyniósł 25,5%). W Niemczech także najmniejsze jest znaczenie sfery drugiej, rolnictwa (około 19,0%) i w związku z tym największe znaczenie (około 56,0%) sfery trzeciej w produkcji globalnej sektora. Porównując sytuację w Niemczech z pozostałymi krajami należy zauważyć, że w tym kraju w latach 1995-2007 zaobserwowano jedną z najnowocześniejszych struktur agrobiznesu w zakresie wytworzonej produkcji globalnej. Jeżeli dodamy do tego najwyższą wartość produkcji globalnej

² Strukturę wewnętrzną agrobiznesu w zakresie produkcji globalnej obliczono na podstawie danych z tabeli 1.

Tabela 1. Produkcja globalna w agrobiznesie w krajach Unii Europejskiej w latach 1995, 2000 i 2007
 Table 1. Global production of agribusiness in of EU countries in 1995, 2000 i 2007

Wyszczególnienie/ Specification	Produkcja globalna w sferze/Global production in sphere [mln EUR]											
	1995			2000			2007			Razem/Total		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III	1995	2000	2007
Austria/Austria	3 856,0	8 365,6	12 559,9	3 856,0	7 737,5	11 953,4	6 418,0	9 323,9	16 145,6	24 781,5	23 546,9	31 887,5
Belgia/Belgium	6 872,1	7 356,4	24 295,6	8 239,5	7 336,7	25 603,3	11 407,8	7 154,6	30 850,5	38 524,1	41 179,5	49 412,9
Bulgaria/Bulgaria	1 003,7	2 625,3	1 930,7	1 003,7	3 883,3	1 754,3	2 032,5	4 335,4	3 120,3	5 559,7	6 641,3	9 488,2
Czechy/Czech Republic	2 462,2	4 334,0	6 290,0	3 083,7	4 909,0	8 066,5	3 789,4	7 067,9	12 425,7	13 086,2	16 059,2	23 283,0
Dania/Denmark	5 345,1	8 441,0	15 941,5	6 564,8	8 626,5	15 655,0	8 338,4	8 844,4	18 640,6	29 727,6	30 846,3	35 823,4
Estonia/Estonia	298,0	421,4	596,5	320,1	616,9	715,7	605,5	1 052,3	1 262,0	1 315,9	1 652,7	2 919,8
Finlandia/Finland	3 028,9	6 927,3	8 460,5	3 028,9	7 288,0	8 083,0	4 378,6	9 042,0	9 637,0	18 416,7	18 399,9	23 057,6
Francja/France	39 856,7	74 023,0	109 313,0	49 036,0	74 875,0	112 212,0	59 922,0	82 491,0	128 135,0	223 192,7	236 123,0	270 548,0
Grecja/Greece	4 564,0	11 901,6	13 198,0	4 564,0	11 901,6	13 198,0	7 279,3	11 203,7	16 657,9	29 663,6	29 663,6	35 140,9
Hiszpania/Spain	17 912,9	31 346,9	56 654,9	23 483,7	38 526,0	64 771,0	36 667,9	44 435,0	93 503,0	105 914,7	126 780,7	174 605,9
Holandia/Holland	12 641,8	21 253,7	42 133,6	21 033,0	22 049,0	45 101,0	21 078,0	26 554,0	55 739,0	76 029,1	88 183,0	103 371,0
Irlandia/Ireland	4 830,0	3 029,0	18 043,0	4 830,0	6 405,0	18 043,0	9 285,0	6 513,0	18 846,0	25 902,0	29 278,0	34 644,0
Litwa/Lithuania	566,6	1 247,2	972,2	566,6	1 384,6	1 582,8	1 528,1	2 436,7	3 265,6	2 786,0	3 534,0	7 230,4
Lotwa/Latvia	343,9	691,6	936,7	343,9	794,1	936,7	343,9	1 772,6	1 839,6	1 972,2	2 074,7	3 956,1
Niemcy/Germany	48 430,0	47 618,4	130 653,1	56 387,0	48 720,0	130 250,0	70 223,0	51 480,0	154 120,0	226 701,5	235 357,0	275 823,0
Polska/Poland	8 533,9	17 693,8	15 526,6	8 533,9	19 336,4	23 981,8	15 070,1	27 788,4	32 410,9	41 754,3	51 852,1	75 269,4
Portugalia/Portugal	2 589,3	6 980,0	10 035,5	3 712,0	6 993,1	11 459,9	4 789,6	7 321,3	13 538,1	19 604,8	22 165,0	25 649,0
Rumunia/Romania	2 753,4	9 504,1	5 947,5	2 753,4	8 548,7	7 992,3	6 272,8	15 871,2	18 408,5	18 205,0	19 294,4	40 552,5
Słowacja/Slovakia	1 068,3	2 083,8	1 891,1	1 479,0	2 259,7	2 389,0	2 050,8	4 088,5	3 363,7	5 043,2	6 127,7	9 503,0
Słowenia/Slovenia	534,3	1 330,1	1 344,1	534,3	1 298,8	1 757,0	826,6	1 624,6	1 898,9	3 208,5	3 590,1	4 350,1
Szwecja/Sweden	4 306,0	7 904,1	12 230,9	5 693,8	8 405,2	14 080,5	6 159,1	9 123,5	14 572,1	24 441,0	28 179,5	29 854,7
Węgry/Hungary	2 715,3	5 766,5	5 811,8	3 609,4	6 027,4	7 022,9	5 151,6	8 585,8	9 001,5	14 293,6	16 659,7	22 738,9
Wlk. Brytania/Great Britain	27 593,5	30 513,2	74 086,4	41 828,2	32 038,8	98 710,4	31 699,0	30 143,3	94 264,4	132 193,1	172 577,4	156 106,7
Włochy/Italy	20 915,3	38 762,2	74 116,9	28 232,0	45 521,0	95 069,9	39 719,6	47 152,6	115 151,6	133 794,4	168 822,9	202 023,8

Źródło/Source: Eurostat

w sektorze w porównaniu do innych krajów UE, to można stwierdzić, że niemiecki agrobiznes jest bardzo ważnym i znaczącym sektorem gospodarki narodowej w całej UE. Równie wysoka wartość produkcji globalnej wytworzona została także we Francji, jednak w strukturze wewnętrznej istotne znaczenie ma rolnictwo (średnio 30,0% całej produkcji globalnej agrobiznesu pochodzi z drugiej sfery agrobiznesu). Analizując strukturę wewnętrzną produkcji globalnej w sektorze rolno-żywnościowym wśród pozostałych krajów UE należy zwrócić uwagę na sytuację w Belgii. Wprawdzie wartość produkcji globalnej w tym sektorze była niska, jednak struktura wewnętrzna agrobiznesu w 2007 r. była bardzo podobna do sytuacji w Niemczech. W analizowanych latach wzrosło znaczenie sfery pierwszej (przemysłów wytwarzających środki produkcji i usługi produkcyjne), z około 18,0% w 1995 r. do 23,1% w 2007 r., kosztem zmniejszenia znaczenia rolnictwa z 19,0% do 14,5% w 2007 r. Udział przemysłu spożywczego pozostawał na tym samym, około 62-proc. poziomie. Podobne tendencje wystąpiły w Irlandii, gdzie struktura wewnętrzna produkcji globalnej w agrobiznesie była w 2007 r. identyczna jak w Niemczech. Było to konsekwencja bardzo istotnych zmian w tym zakresie od 1995 r. W latach 1995-2007 zaobserwowano duży wzrost udziału sfery pierwszej (z 18,6% w 1995 r. do około 27,0% w 2007 r.). Udział rolnictwa w tworzeniu produkcji globalnej w Irlandii wyniósł w 2007 r. około 19,0%, a przemysłu spożywczego około 55,0%. Jeżeli dodamy to tych państw jeszcze Wielką Brytanię, z podobną strukturą agrobiznesu to stworzymy grupę państw z nowoczesnymi zależnościami w sektorze rolno-żywnościowym w zakresie uzyskiwanych wyników produkcyjnych³.

Z kolei wskaźnikiem nienowoczesnej struktury sektora rolno-żywnościowego jest duży udział rolnictwa w wynikach produkcyjnych sektora związanego z wytwarzaniem żywności. W analizowanych latach największe znaczenie rolnictwa w wytworzonej produkcji globalnej w agrobiznesie wystąpiło praktycznie we wszystkich krajach, które wstąpiły do UE po 2004 r. W 2007 r. najwyższe znaczenie rolnictwa w produkcji globalnej agrobiznesu wystąpiło w takich krajach jak: Bułgaria (46,0%), Łotwa (45,0%), Słowacja (43,0%), Rumunia, Węgry, Słowenia, Estonia oraz Polska (około 37-39,0%). Pozytywnym symptomem tworzenia nowoczesnych struktur agrobiznesu w tych krajach jest to, że od 1995 r. obserwuje się spadek udziału sfery drugiej agrobiznesu w wynikach produkcyjnych całego sektora. Największy spadek zaobserwowano w Rumunii (w 1995 r. ponad połowa produkcji globalnej sektora rolno-żywnościowego pochodziła z rolnictwa, natomiast w 2007 r. już niecałe 40,0%) oraz w Grecji, gdzie od 2000 r. udział drugiej sfery zmniejszył się o około 8 p.p. (w 2007 r. wyniósł 32,0%). W Polsce w 1995 r. udział rolnictwa wyniósł w tym zakresie 43,0%, natomiast w 2007 r. już 37,0%, podobnie na Litwie (45,0% w 1995 r., a 33,7% w 2007 r.). W pozostałych krajach z tej grupy zmiany udziału rolnictwa w strukturze wewnętrznej wyników produkcyjnych były niewielkie, co wskazuje na powolne zmiany w tworzeniu nowoczesnych struktur agrobiznesu w tych krajach. Oczywiście należy zwrócić uwagę na to, że nie we wszystkich krajach Unii Europejskiej zmiany struktury wewnętrznej agrobiznesu będą przebiegały w identycznym kierunku i z taką samą częstotliwością. Wpływ na tę sytuację mają przede wszystkim uwarunkowania wewnętrzne, np. profil produkcji rolniczej związany z warunkami klimatycznymi, położenie geograficzne. Jednak biorąc pod uwagę poziom rozwoju agrobiznesu np. w Niemczech, Belgii, Irlandii czy Wielkiej Brytanii i jego wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy w kraju można pokusić się o stwierdzenie, że sytuacja w tych krajach w zakresie zależności występujących pomiędzy poszczególnymi sferami agrobiznesu wyznacza kierunek zmian agrobiznesu w pozostałych krajach UE.

Wielkość i struktura wartości dodanej brutto agrobiznesu w krajach Unii Europejskiej

Kolejnym miernikiem pozwalającym określić strukturę wewnętrzną agrobiznesu jest wartość dodana brutto. W tabeli 2 przedstawiono wielkość wartości dodanej brutto w sektorze rolno-żywnościowym w krajach UE w latach 1995, 2000 i 2007. Najwyższa wartość dodana wytworzona została w agrobiznesie w takich krajach, jak: Niemcy i Francja (około 85,0 mld euro w 2007 r.), Włochy (65,0 mld euro) oraz Wlk. Brytania i Hiszpania (58,0 mld euro). Z kolei najniższa wartość dodana brutto, podobnie jak produkcja globalna w agrobiznesie wystąpiła w Estonii, na Łotwie i Słowenii (około 1,0 mld euro). Jednak z punktu widzenia analizy porównawczej istotniejsza jest analiza struktury wewnętrznej⁴. Wyniki dotyczące udziału poszczególnych sfer agrobiznesu w wartości dodanej brutto agrobiznesu w poszczególnych krajach UE wskazują ogólnie na malejące znaczenie rolnictwa, natomiast na rosnące

³ W wyniku rozwoju gospodarczego w poszczególnych krajach tradycyjne związki rolnika z konsumentem zostają przerwane. Rolnictwo staje niczym więcej niż dostawcą surowców do przetwórstwa i centrów handlowych. Nie należy nadawać temu pejoratywnego znaczenia, ponieważ takie są prawidłowości rozwoju, wynikające z efektywności rynku. Z tego też względu można przyjąć, że kraje, gdzie udział rolnictwa (II sfery agrobiznesu) w strukturze wewnętrznej sektora jest mały, wskazują drogę rozwoju tego systemu gospodarki narodowej.

⁴ Strukturę wewnętrzną obliczono na podstawie danych z tabeli 2.

Tabela 2. Wartość dodana brutto w agrobiznesie w krajach Unii Europejskiej w latach 1995, 2000 i 2007
 Table 2. Gross value added in EU countries agri-business in years 1995, 2000 i 2007

Wyszczególnienie/ Specification	Wartość dodana brutto w sferze/Gross value added in sphere [mln EUR]											
	1995			2000			2007			1995	2000	2007
	I	II	III	I	II	III	I	II	III			
Austria/Austria	1 466,3	4 307,5	4 060,2	1 466,3	3 794,2	3 972,2	2 761,5	4 322,6	4 980,0	9834,0	9 232,7	12 064,1
Belgia/Belgium	2860,8	2 910,5	5 180,0	3 465,6	3 037,9	5 402,3	4 902,1	2 571,1	6 365,2	1 0951,3	11 905,8	13 838,4
Bulgaria/Bulgaria	319,8	1 136,8	534,7	319,8	1 684,7	437,7	1 062,6	1 738,7	603,6	1991,3	2 442,2	3 404,9
Czechy/Czech Republic	755,4	1 892,1	1 347,6	963,9	2 150,6	1 947,3	902,5	2 803,4	2 777,8	3995,1	5 061,8	6 483,7
Dania/Denmark	1 936,1	3 878,9	3 695,1	2 454,7	3 598,2	3 843,0	2 976,2	2 015,8	4 138,9	9510,1	9 895,9	9 130,9
Estonia/Estonia	71,7	133,3	140,3	92,0	248,2	172,4	225,1	420,5	299,4	345,3	512,6	945,0
Finlandia/Finland	937,8	3 805,8	2 240,4	937,8	3 943,0	1 837,0	1 509,0	4 624,0	2 439,0	6984,0	6 717,8	8 572,0
Francja/France	12 114,5	35 710,0	26 008,0	8 604,0	35 242,0	26 502,0	19 031,3	36 060,0	29 945,0	7 3832,5	70 348,0	85 036,3
Grecja/Greece	1 232,1	7 432,7	3 355,2	1 232,1	7 432,7	3 355,2	1 626,7	6 190,3	5 067,0	1 2020,0	12 020,0	12 884,0
Hiszpania/Spain	5 544,6	17 584,9	12 834,2	7 730,0	23 498,0	14 119,0	12 086,2	25 490,0	19 488,0	3 5963,7	45 347,0	57 064,2
Holandia/Holland	5 217,9	9 771,7	9 355,9	1 2043,2	9 604,0	9 891,0	8 735,8	10 341,0	13 112,0	2 4345,5	31 538,2	32 188,8
Irlandia/Ireland	1 800,4	3 029,0	2 785,0	2 070,4	2 829,7	3 853,3	2 854,5	2 270,1	6 436,3	7614,4	8 753,4	11 560,9
Litwa/Lithuania	207,5	502,5	270,5	207,5	690,5	489,6	683,7	990,5	952,0	980,5	1 387,6	2 626,2
Łotwa/Latvia	73,8	288,7	286,2	73,8	321,8	286,2	73,8	651,9	400,9	648,7	681,8	1 126,6
Niemcy/Germany	14 569,4	22 024,3	36 073,9	18 534,5	23 240,0	36 680,0	22 762,1	20 700,0	37 730,0	7 2667,6	78 454,5	81 192,1
Polska/Poland	2 121,5	7 466,4	3 533,2	2 121,5	8 139,6	5 454,8	4 121,6	11 728,5	7265,9	1 3121,1	15 715,9	23 116,0
Portugalia/Portugal	606,1	4 124,9	1 832,5	965,9	3 670,0	2 514,6	1 390,4	3 178,2	2 778,4	6563,5	7 150,5	7 347,0
Rumunia/Romania	875,9	5 188,6	1 795,4	875,9	4 402,5	2 603,3	2 327,9	7 185,7	6 928,3	7859,9	7 881,7	16 441,9
Słowacja/Slovakia	377,7	793,0	466,8	602,5	879,6	587,8	897,4	2 003,9	953,0	1637,5	2 069,9	3 854,3
Słowenia/Slovenia	176,8	599,9	390,2	176,8	615,7	507,1	344,0	757,3	512,7	1166,9	1 299,6	1 614,0
Szwecja/Sweden	1 667,8	5 038,6	3 069,9	2 315,4	4 800,7	4 032,1	2 622,9	5 004,5	3 960,9	9776,3	11 148,2	11 588,3
Węgry/Hungary	810,4	2 358,1	1 118,1	1 336,2	2 364,1	1 406,0	2 058,3	3 413,5	1 916,1	4286,6	5 106,3	7 387,9
Wlk. Brytania/Great Britain	8 194,1	14 290,7	22 032,1	11 750,6	13 767,5	33 243,1	10 703,3	14 461,8	32 920,4	4 4516,9	58 761,2	58 085,5
Włochy/Italy	6 239,9	24 434,4	16 981,2	9 068,7	28 475,5	22 247,9	13 125,8	26 910,1	24 793,3	4 7655,5	59 792,1	64 829,2

Źródło: jak w tab. 1
 Source: see tab. 1

przemysłu spożywczego lub przemysłów zaopatrujących rolnictwo i przemysł spożywczy w środki produkcji i usługi produkcyjne. W krajach o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (zmierzonego PKB *per capita*) najszybciej malał udział sfery drugiej (rolnictwa) w tworzeniu wartości dodanej brutto agrobiznesu, natomiast największe znaczenie w tym zakresie miała głównie sfera pierwsza. W tej grupie krajów znalazła się Belgia, Dania, Irlandia, Niemcy i Wlk. Brytania, w której 2007 r. udział rolnictwa w wartości dodanej brutto wynosił średnio 19,0-25,0%. Z kolei udział przemysłu wytwarzającego środki produkcji i usługi produkcyjne dla rolnictwa oraz przemysłu spożywczego w Belgii i Danii wyniósł 33-35%, a w Niemczech i Irlandii 28-25%. W krajach tych zaobserwowano także rosnący udział sfery pierwszej w przepływach materiałowych do rolnictwa i przemysłu spożywczego [Mrówczyńska-Kamińska 2010], co wskazuje na nowoczesne struktury agrobiznesu na tle pozostałych krajów UE. Jednak w UE w dalszym ciągu występuje druga grupa krajów, gdzie udział rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto całego kompleksu jest skrajnie wysoki (około 50,0%-owy), natomiast znaczenie sfery pierwszej lub trzeciej jest stosunkowo niskie. Wymienić można np. Bułgarię, Rumunię, Polskę, Słowację, Łotwę, Grecję, Słowenię i Litwę. Wprawdzie od 1995 r. nastąpiły istotne zmiany w tym zakresie, jednak w dalszym ciągu w wielu krajach o wynikach dochodowych agrobiznesu decyduje jeszcze rolnictwo.

Podsumowanie

Porównanie struktury wewnętrznej agrobiznesu w krajach UE w zakresie produkcji globalnej i wartości dodanej brutto wskazuje, że w krajach które wstąpiły do UE po 2004 r., w tym w Polsce, agrobiznes w tym zakresie znajduje się na początku drogi, którą przeszły kraje wysoko rozwinięte. W strukturze agrobiznesu dominują przede wszystkim gałęzie bezpośrednio wytwarzające żywność, a więc rolnictwo i przemysł spożywczy. Z kolei w krajach Europy Zachodniej, główną rolę w tworzeniu produkcji globalnej i wartości dodanej brutto agrobiznesu ma przemysł spożywczy oraz sfera pierwsza (przemysły wytwarzające środki produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego). W analizowanych latach wprawdzie zaobserwowano zmiany w strukturze wewnętrznej agrobiznesu w nowych krajach członkowskich, jednak są to zmiany bardzo powolne. Sytuacja tam jest jeszcze dość tradycyjna i ulega stosunkowo niewielkim zmianom.

Literatura:

- Czyżewski A.** 1995: Rozwój rolnictwa i agrobiznesu w skali krajowej i lokalnej. ODR, Poznań.
- Davis J.H., Goldberg R.A.** 1967: A Concept of agribusiness, Boston 1957. Tłumaczenie polskie: Koncepcja agrobiznesu, IER, Warszawa.
- EUROSTAT. Rachunki ekonomiczne dla rolnictwa, Rachunki narodowe i Rachunki podaży i wykorzystania wyrobów i usług w Polsce i Niemczech za lata 1995, 2000 i 2007, [www.epp.eurostat.ec.europa.eu].
- Mrówczyńska-Kamińska A.** 2010: Współzależności międzygałęziowe w agrobiznesie w krajach Unii Europejskiej (red. J. Sokołowski, M. Sosnowski, A. Zabiński). Wyd. UE Wrocław, *Prace Naukowe UE Wrocław, Polityka ekonomiczna*.
- Tomczak F.** 1985: Doświadczenia światowe a problemy przekształceń struktury agrarnej w Polsce. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, 5.
- Tomczak F.** 2000: Doświadczenia światowe rozwoju rolnictwa: Konkluzje dla Polski. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. II, z. 1.
- Wilkin J.** 2001: Polskie rolnictwo wobec procesu globalizacji. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. III, z. 1.
- Woś A.** 1979: Związki rolnictwa z gospodarką narodową. PWRiL, Warszawa.
- Zalewski A.** 1989: Problemy gospodarki żywnościowej w Polsce. PWN, Warszawa.

Summary

Aim of this paper was to compare the internal structure of global production and gross value added in the agri-food economy of European Union countries in 1995, 2000 and 2007 years. The main research materials were „Supply and use tables „for EU countries. The results suggest that the Western European countries, the internal structure has a very important food industry and the sector's manufacturing means of production and providing services (sphere I). The importance of agriculture is low (sphere II). In countries that joined the EU after 2004, agri-food sector in these countries is on the early step of development, the importance of agriculture is decreases, and the food industry and sphere I – increasing. However, these changes are quite slow.

Adres do korespondencji:

dr Aldona Mrówczyńska-Kamińska
 Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
 Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie
 ul. Wojska Polskiego 28
 60-637 Poznań
 tel. (61) 846 61 00
 e-mail: mrowczyńska-kamińska@up.poznan.pl